

Παρέμβαση κ. Κωστή Μουσουρούλη στο 1st Athens ESG & Climate Crisis Summit που διοργανώνει η εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Τετάρτη 20.10.21

Θέμα: Κλιματική Αλλαγή, ενεργειακή μετάβαση και βιωσιμότητα

Κώστας Σκρέκας, Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας

Κωστής Μουσουρούλης, Πρόεδρος Συντονιστικής Επιτροπής Σχεδίου Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης

Θεοδώρα Αντωνάκη, Διευθύντρια Κέντρου Κλιματικής Αλλαγής και Βιωσιμότητας, Τράπεζα της Ελλάδος

Ευθύμιος Βιδάλης, Πρόεδρος Εκτελεστικής Επιτροπής Συνδέσμου Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ)

Χρήστος Χαρπαντίδης, Πρόεδρος & Διευθύνων Σύμβουλος ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ

Ερώτηση: Η ΠΔΜ θα είναι το πρώτο πεδίο δοκιμών της ενεργειακής μετάβασης, ένα κοινωνικό και οικονομικό πείραμα σε μεγάλη κλίμακα. Ποιοι είναι οι βασικοί άξονες του σχεδίου Δίκαιης Μετάβασης;

Δεν βρισκόμαστε σε εργαστήριο δοκιμών και δεν είμαστε πειραματιστές, ή ερευνητές. Στόχος μας είναι η αντιμετώπιση της κρίσης που προκάλεσε στις περιοχές αυτές η αλλαγή του ενεργειακού μίγματος της χώρας εις βάρος του λιγνίτη. Αυτό έγινε κυρίως για λόγους συστημικούς, όπως η υποχρεωτική απόσυρση λιγνιτικών μονάδων μετά από καθορισμένες ώρες λειτουργίας σε εφαρμογή Ευρωπαϊκής Οδηγίας για τις εκπομπές αερίων ρύπων – παράδειγμα οι μονάδες Πτολεμαΐδα 3 και 4, Καρδιά 1 και 2, Αμύνταιο 1 και 2, συνολικής ισχύος 1.500 MW περίπου - η ραγδαία αύξηση του κόστους των δικαιωμάτων εκπομπής αερίων ρύπων, η σταδιακή εισαγωγή στο σύστημα μονάδων ΑΠΕ και φυσικού αερίου, η πολιτική εξοικονόμησης ενέργειας, η μείωση της ζήτησης ενέργειας κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, αλλά και η χαμηλή θερμογόνος δύναμη του ελληνικού λιγνίτη.

Για τους λόγους αυτούς, η παραγωγή λιγνίτη μειώθηκε κατά 70% τα τελευταία δέκα χρόνια και αυτό προκάλεσε ύφεση λόγω της έντονης οικονομικής εξάρτησης των περιοχών αυτών από τον λιγνίτη. Το υπόλοιπο 30%, αντί να ρυθμιστεί συστημικά, ρυθμίστηκε στο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα, το ΕΣΕΚ. Αυτή είναι η πραγματικότητα.

Ορισμένοι έδειξαν να αιφνιδιάζονται. Μίλησαν για βίαιη απολιγνιτοποίηση και για επερχόμενες μαύρες μέρες, σαν να μην είχε συμβεί τίποτε. Λες και το ΕΣΕΚ έφερε τη Δυτική Μακεδονία στην πρώτη θέση ως προς την μακροχρόνια ανεργία ανάμεσα στις 96 Περιφέρειες της ΕΕ όπου εξορύσσεται άνθρακας.

Εκείνο πάντως που αιφνιδίασε εμάς όταν ξεκινήσαμε την οργάνωση του έργου, ήταν ότι ούτε οι κυβερνήσεις, ούτε οι αντιπολιτεύσεις, ούτε και οι αυτοδιοικήσεις είχαν συνειδητοποιήσει την πραγματικότητα, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων. Εκτός από τους συστημικούς λόγους, αναφέρομαι στις δυο κύριες συνέπειες της εξάρτησης από τον λιγνίτη: την ισχνή συμβολή των άλλων παραγωγικών κλάδων στην τοπική ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και την έλλειψη υποδομών για την επανεκκίνησή τους, αλλά και την απουσία σχεδιασμού για την αλλαγή του παραγωγικού προτύπου των περιοχών αυτών. Η αλήθεια είναι ότι κανείς δεν σκέφθηκε να γράψει ένα σχέδιο, να βρει πόρους και κίνητρα, να πλέξει ένα δίκτυο προστασίας για εκείνους που έχασαν τη δουλειά τους, που υποασπασολούνται, ή που αναγκάστηκαν να φύγουν στην πορεία από το 100% στο 30%.

Η χώρα μας δεν βιάστηκε λοιπόν. Άργησε και στα δυο μέτωπα: τόσο της απολιγνιτοποίησης, όσο και του σχεδιασμού μιας δίκαιης αναπτυξιακής μετάβασης.

Στο πλαίσιο αυτό αφού καταγράψαμε και αναλύσαμε τα δεδομένα, αξιοποιήσαμε την επιστημονική γνώση και τη διεθνή εμπειρία και αξιολογήσαμε τις προτάσεις των τοπικών κοινωνιών, καταρτίσαμε το Σχέδιο Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης ως ένα σχέδιο οικονομικής διαφοροποίησης διαρθρωμένο σε πέντε τομείς: «καθαρή» ενέργεια, βιομηχανία και βιοτεχνία, επιχειρηματική γεωργία, βιώσιμος τουρισμός και τεχνολογία και εκπαίδευση.

Το εθνικό σκέλος του Σχεδίου ήδη υλοποιείται με χρηματοδότηση του ΕΣΠΑ, του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και του Πράσινου Ταμείου – και εδώ να ευχαριστήσω τον υπουργό κ. Σκρέκα ο οποίος είναι αρμόδιος για το Ταμείο. Συγκεκριμένα, δημοπρατήθηκαν, ανατέθηκαν ή κατασκευάζονται ήδη υποδομές τηλεθέρμανσης, οδικών και ενεργειακών διασυνδέσεων, καθώς και έργα και μελέτες κυκλικής και ψηφιακής οικονομίας, ενώ προκηρύχθηκε και το πρώτο πρόγραμμα ενίσχυσης ΜμΕ που επηρεάζονται. Ταυτόχρονα, ολοκληρώνονται οι διαδικασίες για την προκήρυξη ενός σημαντικού πακέτου προγραμμάτων τόνωσης της απασχόλησης.

Καταρτίσαμε επίσης και υποβάλαμε στην ΕΕ, το συγχρηματοδοτούμενο σκέλος του Σχεδίου. Πρόκειται για το Πρόγραμμα Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης το οποίο εντάσσεται στα τομεακά προγράμματα του νέου ΕΣΠΑ και διαρθρώνεται σε πέντε προτεραιότητες: ενίσχυση του επιχειρείν, ενεργειακή μετάβαση και κλιματική ουδετερότητα, αναπροσαρμογή των χρήσεων γης και κυκλική οικονομία, δίκαιη εργασιακή μετάβαση και, ολοκληρωμένες παρεμβάσεις μικρής κλίμακας και ευφείς κοινότητες.

Το ζήτημα της δίκαιης μετάβασης μπορεί κανείς να το δει από πολλές οπτικές γωνίες -την ενεργειακή, την περιβαλλοντική, την κοινωνική και την οικονομική - στον πυρήνα του όμως πρόκειται για ένα ζήτημα αξιών.

Ερώτηση 2: Είναι επαρκείς οι πόροι που διατίθενται; Είναι ικανές οι κρατικές δομές για να εξασφαλίσουν την υλοποίηση του σχεδίου και των επενδύσεων έγκαιρα;

Βασική προϋπόθεση για να υλοποιηθεί ένα αναπτυξιακό σχέδιο τέτοιου μεγέθους είναι η επάρκεια των πόρων. Εάν δεν υπήρχε η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία δεν θα υπήρχε επαρκής χρηματοδότηση. Όμως για τους συστημικούς λόγους που προανέφερα, η ενεργειακή μετάβαση θα συνεχιζόταν ούτως ή άλλως. Να σημειώσω ότι το ισχύον ΕΣΕΚ κινητοποιεί επενδύσεις ύψους 44 δισ. Ευρώ για τον αρχικό στόχο μείωσης εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα κατά 40% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990, και ότι το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης θα κατευθύνει πάνω από 6 δισ. ευρώ στην πράσινη μετάβαση.

Θα αναφέρω συνοπτικά τους πόρους που κινητοποίησε το Σχέδιο Δίκαιης Μετάβασης.

Το εθνικό σκέλος έχει μέχρι στιγμής «κλειδώσει» πόρους ύψους 200 εκατ. ευρώ, ενώ έως το τέλος της περιόδου 2021-2027 το ποσό αυτό μπορεί να ανέλθει σε 400 εκατ. Ευρώ δημόσιας χρηματοδότησης. Στα ποσά αυτά δεν συμπεριλαμβάνω την αυξημένη χρηματοδότηση που αναμένουμε από το τρέχον Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης.

Το Πρόγραμμα Δίκαιης Μετάβασης έχει «κλειδωμένο» προϋπολογισμό 1,63 δισ Ευρώ και θα χρηματοδοτήσει σειρά εμβληματικών έργων που μπορούν να κινητοποιήσουν νέους πόρους για επενδύσεις. Χρηματοδότηση θα προέλθει επίσης και από άλλα Προγράμματα, όπως για παράδειγμα το νέο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, αλλά και τα νέα προγράμματα του ΕΣΠΑ. Επιπλέον 300 εκατ. Ευρώ έχουν «κλειδώσει» από το Ταμείο Ανάκαμψης για την αποκατάσταση των ορυχείων, ενώ σημαντική μόχλευση αναμένουμε και από το ειδικό καθεστώς InvestEU. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε επίσης τη χορήγηση πολύ γενναίων κινήτρων τα οποία θα κινητοποιήσουν ιδιωτικά κεφάλαια άνω του 1,8 δισ. Ευρώ και αυτό μόνο για τις επενδύσεις που θα ενταχθούν στο Πρόγραμμα Δίκαιης Μετάβασης. Τέλος, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων συμφώνησε σε μια αρχική δανειακή διευκόλυνση ύψους 325 εκατ. ευρώ, για την υλοποίηση αναπτυξιακών έργων στρατηγικού χαρακτήρα, η οποία συνοδεύεται και από επιχορηγήσεις απευθείας από τον προϋπολογισμό της ΕΕ.

Να προσθέσω ακόμα τις σημαντικές επενδύσεις δικτύων, όπως για παράδειγμα του ΔΕΣΦΑ ο οποίος θα χρηματοδοτήσει με 110 εκατ. Ευρώ την επέκταση του αγωγού φυσικού αερίου στη Δυτική Μακεδονία, του Υπουργείου Υποδομών που ήδη κατασκευάζει τον αυτοκινητόδρομο Ε65, αλλά και της ΔΕΗ Ανανεώσιμες Α.Ε., η οποία υλοποιεί ένα τεράστιο έργο 1,2 δισ. Ευρώ για την κατασκευή φωτοβολταϊκών σταθμών ισχύος 2 GW στο Αμύνταιο και στην Πτολεμαΐδα.

Όλες οι επενδύσεις, δημόσιες και ιδιωτικές, αυτές που σχεδιάζονται και εκείνες που προγραμματίζονται, αυτές που ωριμάζουν και εκείνες που ήδη υλοποιούνται, θα αλλάξουν την κοινωνική «οικολογία» των λιγνιτικών περιοχών και θα προσφέρουν ένα ασφαλέστερο μέλλον για τους κατοίκους τους.

Και για να έρθω στο δεύτερο σκέλος της ερώτησης. Το Σχέδιο Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης θα κριθεί στην εφαρμογή του, όπως συμβαίνει με κάθε αναπτυξιακό σχέδιο. Προϋπόθεση επιτυχίας είναι να υπάρξει έλεγχος των γεγονότων, «command of events» όπως λέγεται, και κυρίως του «χρόνου», γιατί τίποτε δεν μπορεί να γίνει αυτόματα: να απελευθερωθούν οι εκτάσεις, να απορρυπανθούν, να αποκατασταθούν και να οργανωθούν για άλλες χρήσεις, ιδίως όταν ο σχεδιασμός του χώρου δεν είναι από τα δυνατά μας σημεία, να κατασκευαστούν ταχύτερα οι υποδομές, να ενσωματωθούν ευκολότερα οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, να τρέξει ταχύτερα η διοίκηση κ.λπ.

Από πλευράς διακυβέρνησης έχουν γίνει όλα τα αναγκαία βήματα. Με το νέο σχέδιο νόμου συγκροτούμε ένα ισχυρό σύστημα, στο οποίο, κεντρικό ρόλο διαδραματίζουν δυο νέα θεσμικά όργανα: η Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού της Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης και η Εταιρεία Ειδικού Σκοπού, ως ΝΠΙΔ δημοσίου συμφέροντος, με την επωνυμία «Μετάβαση ΑΕ». Οι δομές αυτές θα έχουν την ευθύνη της χρηστής διαχείρισης των ευρωπαϊκών και εθνικών πόρων, της ανάπτυξης των εδαφών και της υποστήριξης των δημόσιων και των ιδιωτικών φορέων. Η κύρια ευθύνη παραμένει όμως σε κάθε εμπλεκόμενο φορέα της κεντρικής διοίκησης και αυτοδιοίκησης, αλλά και στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Κανείς δεν μπορεί να υποκαταστήσει τους φορείς αυτούς.

Κλείνοντας, θεωρώ ότι οι κυριότερες προϋποθέσεις ώστε η εφαρμογή του σχεδίου να είναι οικονομικά αποδοτική, κοινωνικά δίκαιη αλλά και ταχύτερη, έχουν ήδη εξασφαλισθεί. Εφόσον εξασφαλισθεί και ένας ελάχιστος βαθμός συναίνεσης, και η πράσινη μετάβαση μείνει -κατά την προτροπή του Πρωθυπουργού- εκτός κομματικού ανταγωνισμού, είμαι βέβαιος ότι και το Σχέδιο θα αποδώσει σύντομα περισσότερους καρπούς, αλλά και η χώρα θα είναι συνεπής προς τις ευρωπαϊκές της υποχρεώσεις.